

VAI TRÒ CỦA CÁN BỘ LÃNH ĐẠO, QUẢN LÝ TRONG HỆ THỐNG CHÍNH TRỊ CẤP CƠ SỞ ĐỐI VỚI VIỆC THỰC HIỆN DÂN CHỦ CƠ SỞ TẠI THÀNH PHỐ HÀ NỘI VÀ TỈNH BẮC NINH

★ PGS, TS LÊ VĂN CHIẾN

*Viện trưởng, Viện Lãnh đạo học và Chính sách công,
Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh*

★ ThS NGUYỄN HỮU HOÀNG

Khoa Xã hội học và Phát triển, Học viện Chính trị khu vực II

● **Tóm tắt:** Từ khi thành lập đến nay, Đảng Cộng sản Việt Nam luôn kiên định, nhất quán và nỗ lực hiện thực hóa mục tiêu xây dựng Nhà nước dân chủ, của dân, do dân và vì dân. Những năm qua, Việt Nam đã đạt được nhiều thành tựu quan trọng về dân chủ nhưng cũng còn một số hạn chế cần khắc phục. Thông qua kết quả khảo sát bằng bảng hỏi với 200 phiếu và 65 cuộc phỏng vấn sâu đối ngũ cán bộ, công chức, trưởng thôn, tổ trưởng tổ dân phố tại 4 xã, phường của Thành phố Hà Nội và tỉnh Bắc Ninh, bài viết này phân tích vai trò của đội ngũ cán bộ lãnh đạo, quản lý trong hệ thống chính trị cấp cơ sở đối với việc thực hiện dân chủ; từ đó, đề xuất một số giải pháp nhằm thực hiện tốt hơn Luật Thực hiện dân chủ ở cơ sở thời gian tới.

● **Từ khóa:** Dân chủ cơ sở; hệ thống chính trị cấp cơ sở; lãnh đạo, quản lý.

1. Đặt vấn đề

Từ khi thành lập đến nay, Đảng Cộng sản Việt Nam luôn kiên định, nhất quán và nỗ lực hiện thực hóa mục tiêu xây dựng Nhà nước dân chủ, của dân, do dân và vì dân. Cương lĩnh xây dựng đất nước trong thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội (bổ sung, phát triển năm 2011) đã khẳng định: “Dân chủ xã hội chủ nghĩa là bản chất của chế độ ta, vừa là mục tiêu, vừa là động lực của sự phát triển đất nước. Xây dựng và từng bước

hoàn thiện nền dân chủ xã hội chủ nghĩa, bảo đảm dân chủ được thực hiện trong thực tế cuộc sống ở mỗi cấp, trên tất cả các lĩnh vực”⁽¹⁾. Đại hội toàn quốc lần thứ XIII của Đảng Cộng sản Việt Nam (2021) đã xác định kiên trì thực hiện phương châm: “dân biết, dân bàn, dân làm, dân kiểm tra, dân giám sát, dân thụ hưởng”⁽²⁾; đồng thời, nhấn mạnh “thực hiện đúng đắn, hiệu quả dân chủ trực tiếp, dân chủ đại diện, đặc biệt là dân chủ ở cơ sở”⁽³⁾.

Thực hiện chủ trương của Đảng, Nhà nước Việt Nam đã ban hành nhiều văn bản quy phạm pháp luật để thực thi dân chủ trên thực tế. Điều 3, Hiến pháp năm 2013 ghi rõ: “Nhà nước bảo đảm và phát huy quyền làm chủ của Nhân dân; công nhận, tôn trọng, bảo vệ và bảo đảm quyền con người, quyền công dân”. Năm 2007, Ủy ban Thường vụ Quốc hội đã ban hành Pháp lệnh số 34/2007/PL-UBTVQH11 về thực hiện dân chủ ở xã, phường, thị trấn. Năm 2022, sau 15 năm thực hiện Pháp lệnh số 34/2007/PL-UBTVQH11, trên cơ sở tổng kết thực tiễn và để đáp ứng yêu cầu của tình hình mới, Quốc hội đã ban hành Luật Thực hiện dân chủ ở cơ sở, có hiệu lực từ ngày 01/7/2023. Đây là cơ sở pháp lý cao nhất, hoàn thiện nhất quy định riêng về thực hiện dân chủ cơ sở của Việt Nam.

Thực thi những chủ trương, chính sách nói trên, Việt Nam đã đạt được nhiều thành tựu quan trọng, toàn diện. Chính sách về dân chủ cơ sở ngày càng được hoàn thiện, cập nhật sát hơn với giá trị phổ quát của quốc tế, thực tiễn quốc gia. Tuy nhiên, việc thực hiện dân chủ cơ sở ở Việt Nam vẫn còn một số hạn chế, triển khai chưa tốt, còn hình thức và máy móc. Quyền làm chủ của người dân ở một số nơi chưa được tôn trọng hoặc bị vi phạm. Việc giải quyết mối quan hệ giữa bảo đảm và phát huy dân chủ, tôn trọng ý kiến khác biệt và giữ vững kỷ luật, kỷ cương còn bất cập⁽⁴⁾. Phương châm “dân biết, dân bàn, dân làm, dân kiểm tra và dân thụ hưởng” ở cơ sở khi triển khai còn lúng túng.

Bài viết nghiên cứu vai trò đội ngũ cán bộ, công chức của hệ thống chính trị cấp cơ sở trong bảo đảm dân chủ cơ sở, đặc biệt theo Luật Thực hiện dân chủ ở cơ sở năm 2022 tại Thành phố Hà Nội và tỉnh Bắc Ninh.

2. Dữ liệu nghiên cứu

Dữ liệu nghiên cứu được thu thập qua phiếu

điều tra 200 cán bộ, công chức trong hệ thống chính trị cấp cơ sở, trường thôn, tổ trưởng dân phố của 4 xã, phường thuộc Thành phố Hà Nội và tỉnh Bắc Ninh. Tại Thành phố Hà Nội là phường Cổ Nhuế 2 (quận Bắc Từ Liêm) và xã Hát Môn (huyện Phúc Thọ). Tại Bắc Ninh là phường Vũ Ninh (thành phố Bắc Ninh) và xã Mộ Đạo (thị xã Quế Võ).

Dữ liệu nghiên cứu cũng được thu thập thông qua phỏng vấn sâu 65 cán bộ công chức trong hệ thống chính trị cấp cơ sở, trường thôn, tổ trưởng dân phố tại 4 xã, phường nói trên.

Ngoài ra, một số số liệu thứ cấp từ Chỉ số Quản trị và Hành chính công cấp tỉnh (PAPI) năm 2023 qua khảo sát 1.120 người dân ở Thành phố Hà Nội và 349 người dân ở tỉnh Bắc Ninh cùng với một số báo cáo do các địa phương cung cấp cũng được chúng tôi tiếp cận, phân tích.

3. Kết quả nghiên cứu

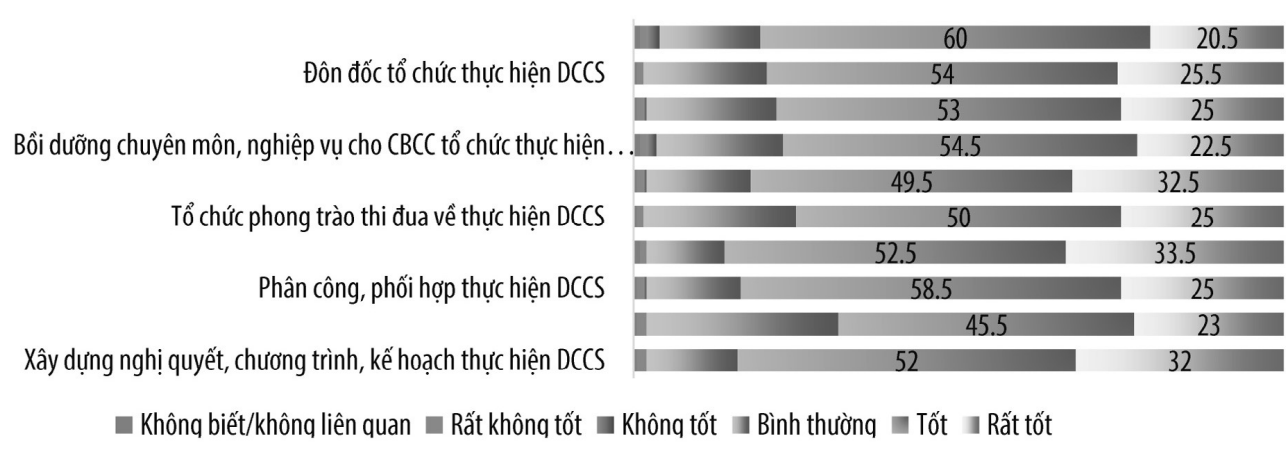
(1) Công tác lãnh đạo, quản lý nhằm bảo đảm thực hiện dân chủ cơ sở

Kết quả lãnh đạo, quản lý của cán bộ công chức trong hệ thống chính trị cấp cơ sở nhằm bảo đảm thực hiện dân chủ cơ sở, đặc biệt Luật Thực hiện dân chủ ở cơ sở năm 2022 được biểu hiện qua các hoạt động quan trọng như đề ra chủ trương và tổ chức thực thi chính sách về dân chủ cơ sở cùng hoạt động kiểm tra, giám sát, đánh giá các hoạt động này.

Kết quả khảo sát 200 cán bộ, công chức tại 4 xã, phường của Thành phố Hà Nội và tỉnh Bắc Ninh cho thấy, trên 68.5% số người được hỏi đánh giá các hoạt động lãnh đạo, quản lý nhằm bảo đảm thực hiện dân chủ cơ sở tại các địa phương này ở mức “tốt” hoặc “rất tốt” (xem Biểu đồ 1).

Từ kết quả phỏng vấn sâu người dân và phân tích báo cáo của các xã, phường được khảo sát cho thấy hệ thống chính trị ở cơ sở đã có nhiều

Biểu đồ 1. Hoạt động lãnh đạo, quản lý thực hiện dân chủ cơ sở của hệ thống chính trị cấp cơ sở (%)

Nguồn: Khảo sát của nhóm nghiên cứu

nỗ lực trong triển khai Luật Thực hiện dân chủ ở cơ sở (xem Hộp 1).

Hộp 1: Hệ thống chính trị xã Hát Môn triển khai thực hiện dân chủ cơ sở

Hàng quý, Ban Chỉ đạo thực hiện dân chủ cơ sở tổ chức họp đánh giá tình hình. Khi cần thiết có thể họp đột xuất hoặc họp chuyên đề. Ban Thường vụ Đảng ủy xã yêu cầu Thường trực Hội đồng nhân dân, Ủy ban nhân dân, Mặt trận Tổ quốc, các cấp ủy, ban, ngành xã và đơn vị trực thuộc báo cáo tình hình, cung cấp tài liệu, thông tin có liên quan về việc tổ chức triển khai xây dựng và thực hiện Luật Thực hiện dân chủ ở cơ sở.

Ngoài ra, Đảng ủy xã duy trì lịch sinh hoạt lồng ghép hàng tháng giữa Ban Chấp hành Đảng bộ và các thành viên Ban Chỉ đạo. Từ đó công tác kiểm tra, đôn đốc thực hiện nội dung, công việc về dân chủ cơ sở luôn được theo dõi đồng bộ, triển khai có hiệu quả.

Nguồn: Báo cáo của Đảng ủy xã Hát Môn, tháng 7/2024⁽⁵⁾

So sánh giữa Thành phố Hà Nội và tỉnh Bắc Ninh cho thấy, Hà Nội có tỷ lệ người được hỏi đánh giá “tốt”, “rất tốt” đối với hoạt động đề xuất

sáng kiến, mô hình, giải pháp mới để thực hiện dân chủ cơ sở hiệu thấp hơn so với tỉnh Bắc Ninh (65.0% so với 72.0%). Trái lại, Bắc Ninh có tỷ lệ đánh giá “tốt”, “rất tốt” thấp hơn so với Hà Nội ở hoạt động *bồi dưỡng chuyên môn, nghiệp vụ cho đội ngũ chuyên trách* (60.0% so với 75.0%), *giám sát, kiểm tra* (75.0% so với 81.0%). Qua kết quả điều tra này, các địa phương trên có thể biết hoạt động nào đã làm tốt để phát huy, hoạt động nào chưa tốt cần phải cải thiện.

Biểu đồ 2 phản ánh một số *hạn chế* trong triển khai thực hiện dân chủ cơ sở tại các địa phương nghiên cứu. Tuy không nhiều nhưng vẫn còn tình trạng thực hiện chưa tốt Luật Thực hiện dân chủ ở cơ sở năm 2022. Ví dụ, có 8.5% người được hỏi cho rằng vẫn còn tình trạng *gây khó khăn, phiền hà cho công dân khi họ thực hiện dân chủ ở cơ sở*; có 6% số người được hỏi cho rằng, có hiện tượng *cán bộ trù dập, thiếu trách nhiệm trong giải quyết khiếu nại, tố cáo*.

Kết quả điều tra cũng cho thấy việc thực hiện dân chủ cơ sở ở Bắc Ninh có nhiều hạn chế hơn ở Hà Nội. Ví dụ, ở Bắc Ninh vẫn còn 14% số người trả lời cho rằng có hiện tượng *cán bộ gây*

khó khăn, phiền hà cho người dân khi họ thực hiện dân chủ cơ sở, trong khi con số này ở Hà Nội chỉ là 8.5%. Tương tự, có 10% số người được hỏi cho rằng ở Bắc Ninh có hiện tượng trù dập, thiếu trách nhiệm trong giải quyết kiến nghị, khiếu nại, tố cáo, trong khi con số này ở Hà Nội là 6%.

Trong thực hiện dân chủ cơ sở, việc phối hợp giữa các chủ thể trong hệ thống chính trị có ý nghĩa rất quan trọng. Phối hợp tốt thì dân chủ được thực thi thực chất hơn và ngược lại. Bảng 1 phản ánh ý kiến của cán bộ, công chức về 5 mối quan hệ trong lãnh đạo, điều hành, phối hợp và hỗ trợ nhau của các cơ quan cùng cấp hoặc cấp trên và cấp dưới trong hệ thống chính trị xã, phường, tổ dân phố hoặc thôn. Nhìn chung, các mối quan hệ này được đội ngũ cán bộ, công chức đánh giá “tốt” với tỷ lệ khá cao (từ 81.0%). Qua nghiên cứu thực địa, nhiều địa phương đạt kết quả tích cực trong thực hiện dân chủ cơ sở nhờ vào sự phối hợp chặt chẽ giữa Đảng, chính quyền, Mặt trận Tổ quốc và các tổ chức tự quản quần chúng khác.

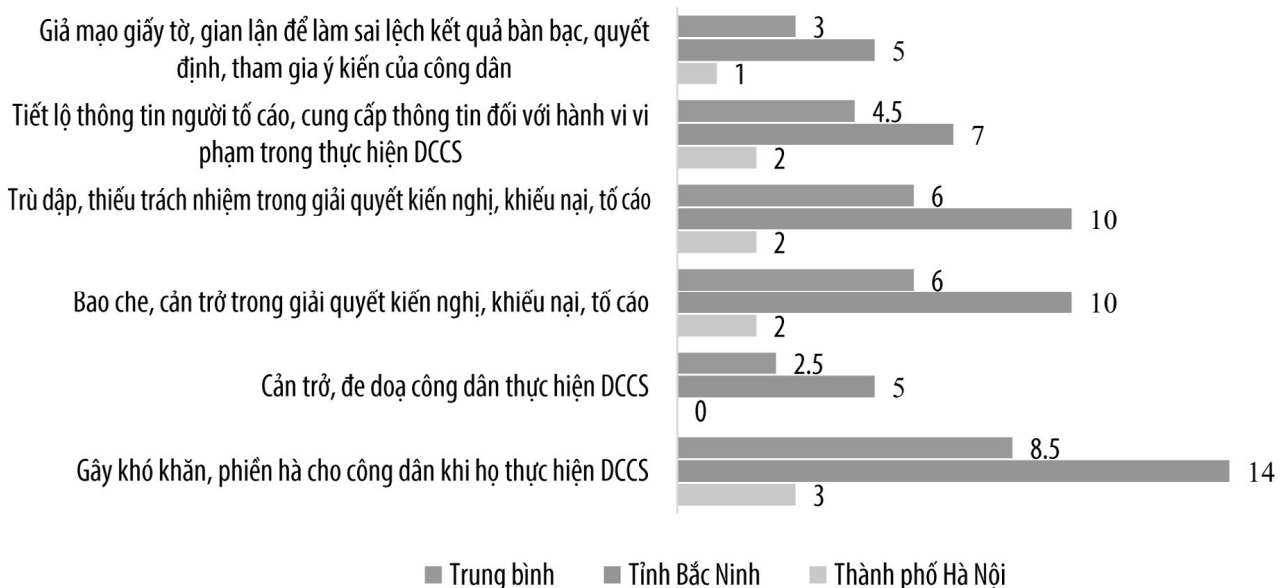
Hộp 2: Cơ chế phối hợp hiệu quả trong giám sát dự án cộng đồng

Tại xã Hát Môn, thông qua giám sát, Ban Giám sát đầu tư của cộng đồng đã kịp thời đề xuất, kiến nghị với chủ đầu tư, cấp có thẩm quyền và đơn vị thi công điều chỉnh một số thiết kế phù hợp với tình hình thực tế. Đáng chú ý, Ban Giám sát đầu tư của cộng đồng đã phát hiện 01 vụ việc nhà thầu sử dụng các tấm đan bằng chất liệu composit của công trình nâng cấp, cải tạo tuyến đường từ cầu H8 đến đền Hát Môn thờ Hai Bà Trưng không bảo đảm chất lượng. Ban đã đề nghị với chính quyền và chủ đầu tư cho kiểm tra chất lượng các tấm đan tại Viện Khoa học công nghệ. Sau khi có kết luận của Viện các tấm đan không bảo đảm chất lượng, chủ đầu tư đã phải thay toàn bộ tấm đan của tuyến đường.

Nguồn: Báo cáo của Đảng ủy xã Hát Môn, tháng 7/2024⁽⁶⁾

Tuy nhiên, một số mối quan hệ phối hợp, hỗ trợ thực hiện dân chủ cơ sở *chưa tốt* cũng được phát hiện. Về tổng thể, sự phối hợp giữa các cơ

Biểu đồ 2. Một số tồn tại, khó khăn trong lãnh đạo, quản lý để thực hiện dân chủ cơ sở (%)

Nguồn: Khảo sát của Viện Lãnh đạo học và Chính sách công

quan sau đây có tỷ lệ đánh giá “không tốt” cao nhất, gồm: Hội đồng nhân dân và Ủy ban nhân dân (19.0%); giữa cấp ủy, Hội đồng nhân dân và Ủy ban nhân dân, giữa Ủy ban nhân dân và trưởng thôn, tổ trưởng dân phố (14.5%). Ví dụ, tại Hà Nội có 21% số người trả lời cho rằng sự phối hợp giữa Hội đồng nhân dân và Ủy ban nhân dân thiếu hiệu quả.

Qua tọa đàm và phân tích báo cáo của các địa phương cho thấy một số bất cập, vướng mắc trong phối hợp thực hiện dân chủ cơ sở có nguyên nhân từ thể chế, quy định hiện hành. Ví dụ, tại điểm C, khoản 1, Điều 3, Nghị định số 59/2023/NĐ-CP ngày 14/8/2023 của Chính phủ quy định: “*Trường hợp Trưởng thôn, Tổ trưởng Tổ dân phố đồng thời là Trưởng Ban Công tác Mặt trận...*”⁽⁷⁾. Câu này hàm ý Trưởng thôn, Tổ trưởng tổ dân phố có thể đồng thời kiêm nhiệm

Trưởng Ban Công tác Mặt trận, trong khi Trưởng thôn, Tổ trưởng tổ dân phố là người thực thi chính sách, Ban Công tác Mặt trận là đơn vị giám sát hoạt động của cán bộ, đảng viên, của Trưởng thôn, Tổ trưởng dân phố. Điều này dẫn đến hiệu quả công tác giám sát không cao. Tương tự, tại điểm đ, khoản 1, Điều 3 của Nghị định này quy định: “*Trưởng thôn, Tổ trưởng Tổ dân phố ủy quyền cho thành viên Ban Công tác Mặt trận...*” cũng chưa phù hợp, bởi việc ủy quyền trong thực thi nhiệm vụ là cấp trên ủy quyền cho cấp dưới, không thể ủy quyền cho cá nhân (đơn vị) không thuộc thẩm quyền của mình quản lý⁽⁸⁾.

(2) Thực hiện chức trách, nhiệm vụ theo luật định để bảo đảm dân chủ cơ sở

Theo quy định tại Luật Thực hiện dân chủ ở cơ sở, cán bộ, công chức trong hệ thống chính

Bảng 1: Môi quan hệ lãnh đạo, phối hợp và hỗ trợ giữa các cơ quan trong thực hiện dân chủ cơ sở

Mối quan hệ giữa một số cơ quan	Đánh giá	TP. Hà Nội		Tỉnh Bắc Ninh		Tổng	
		N	%	N	%	N	%
1. Cấp ủy, Hội đồng nhân dân và Ủy ban nhân dân cấp xã	Không tốt	12	12.0	17	17.0	29	14.5
	Tốt	18	88.0	83	83.0	171	85.5
2. Hội đồng nhân dân và Ủy ban nhân dân	Không tốt	21	21.0	17	17.0	38	19.0
	Tốt	79	79.0	83	83.0	162	81.0
3. Ủy ban nhân dân, Mặt trận Tổ quốc Việt Nam và tổ chức chính trị - xã hội cấp xã	Không tốt	8	8.0	14	14.0	22	11.0
	Tốt	92	92.0	86	86.0	178	89.0
4. Ủy ban nhân dân và Ban điều hành tổ dân phố, thôn	Không tốt	11	11.0	18	18.0	29	14.5
	Tốt	89	89.0	82	82.0	171	85.5
5. Ủy ban nhân dân, Mặt trận Tổ quốc và tổ chức chính trị - xã hội cấp xã cùng Ban điều hành tổ dân phố, thôn	Không tốt	8	8.0	17	17.0	25	12.5
	Tốt	92	92.0	83	83.0	175	87.5

Nguồn: Khảo sát của nhóm nghiên cứu

trị cấp xã có một số trách nhiệm, nghĩa vụ cụ thể về bảo đảm dân chủ ở cơ sở, như: công tác tiếp công dân; giải quyết khiếu nại, tố cáo, kiến nghị; giải trình; đối thoại; tiếp xúc cử tri; đi cơ sở nắm bắt tình hình và lắng nghe ý kiến người dân hoặc giám sát đầu tư các dự án cộng đồng, v.v.

Khảo sát cán bộ, công chức tại Thành phố Hà Nội và tỉnh Bắc Ninh cho thấy, mức đánh giá “tốt”, “rất tốt” trong thực hiện 10 chức trách, nhiệm vụ liên quan đến bảo đảm dân chủ cơ sở theo Luật Thực hiện dân chủ ở cơ sở đạt từ 74.0% (xem Biểu đồ 3). Tổng hợp ý kiến phỏng vấn sâu 45 người dân tại các xã, phường của 2 địa phương này, nhiều ý kiến cho rằng: *Cán bộ, lãnh đạo rất tốt, rất bài bản và nhiệt tình, làm tốt (trong triển khai thực hiện dân chủ cơ sở).*

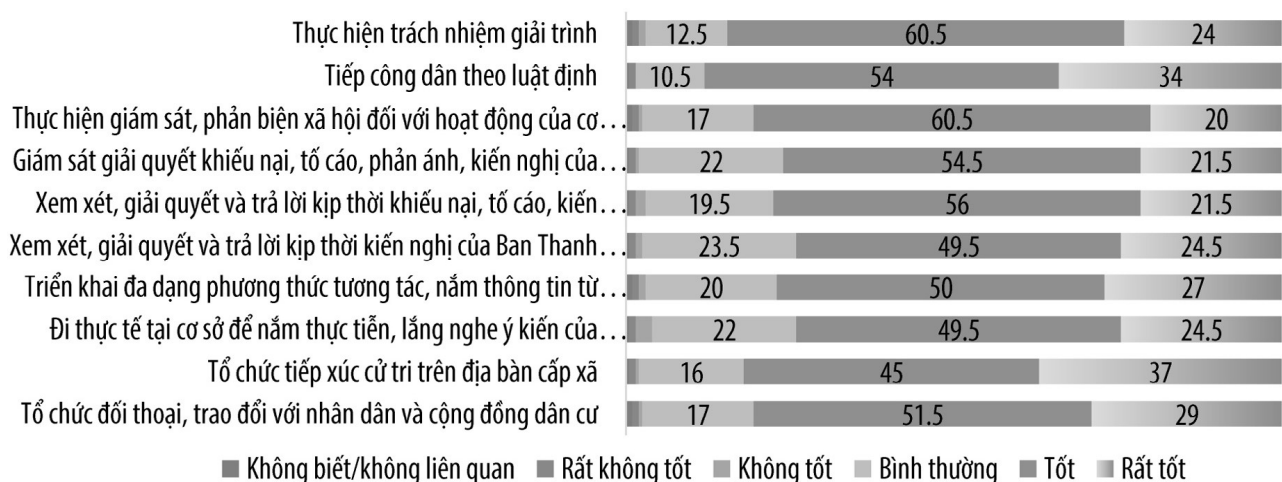
Một số nhiệm vụ có tỷ lệ đánh giá “tốt”, “rất tốt” thấp hơn nhưng đều đạt mức trên 70% như: đi thực tế tại cơ sở để lắng nghe ý kiến người dân (74.0%); xem xét, giải quyết kiến nghị của Ban Thanh tra nhân dân, Ban Giám sát đầu tư của cộng đồng (74.0%). Tuy nhiên, kết quả phỏng vấn sâu cho thấy việc thực hiện tiếp công

dân, giải quyết khiếu nại, tố cáo tuy có nỗ lực, chuyển biến tích cực, bảo đảm đúng luật định nhưng vẫn còn nhiều vụ việc tồn đọng, kéo dài. Chia sẻ của một công chức phường giúp làm rõ hơn thực tế này: “[tiếp dân, giải quyết khiếu kiện còn] tồn đọng, kéo dài một phần do cán bộ luân chuyển liên tục không nắm rõ tình hình địa phương, đặc biệt lĩnh vực đất đai, cấp giấy chứng nhận, quản lý công ích.” (Nam, 58 tuổi, tỉnh Bắc Ninh, công chức Ủy ban nhân dân phường). Vì thế, đây vẫn là khâu cần được quan tâm nhiều hơn trong bảo đảm dân chủ cơ sở trong thời gian tới.

Bảng 2 so sánh thực hiện dân chủ cơ sở của đội ngũ cán bộ, công chức cấp xã ở Hà Nội và Bắc Ninh. Theo đó, Hà Nội có nhiều nhiệm vụ với kết quả được đánh giá ở mức “rất không tốt” hoặc “không tốt” cao hơn so với Bắc Ninh. Đây là điểm cán bộ, công chức cấp cơ sở của Hà Nội cần lưu ý.

Trong bối cảnh chuyển đổi số, việc ứng dụng công nghệ thông tin, mạng xã hội để thực hiện tốt hơn dân chủ là rất quan trọng. Luật Thực hiện

Biểu đồ 3. Thực hiện chức trách, nhiệm vụ để bảo đảm dân chủ cơ sở theo ý kiến cán bộ, công chức (%)

Nguồn: Khảo sát của nhóm nghiên cứu

Bảng 2. Mức độ thực hiện chức trách, nhiệm vụ nhằm bảo đảm dân chủ cơ sở xét theo địa phương (%)

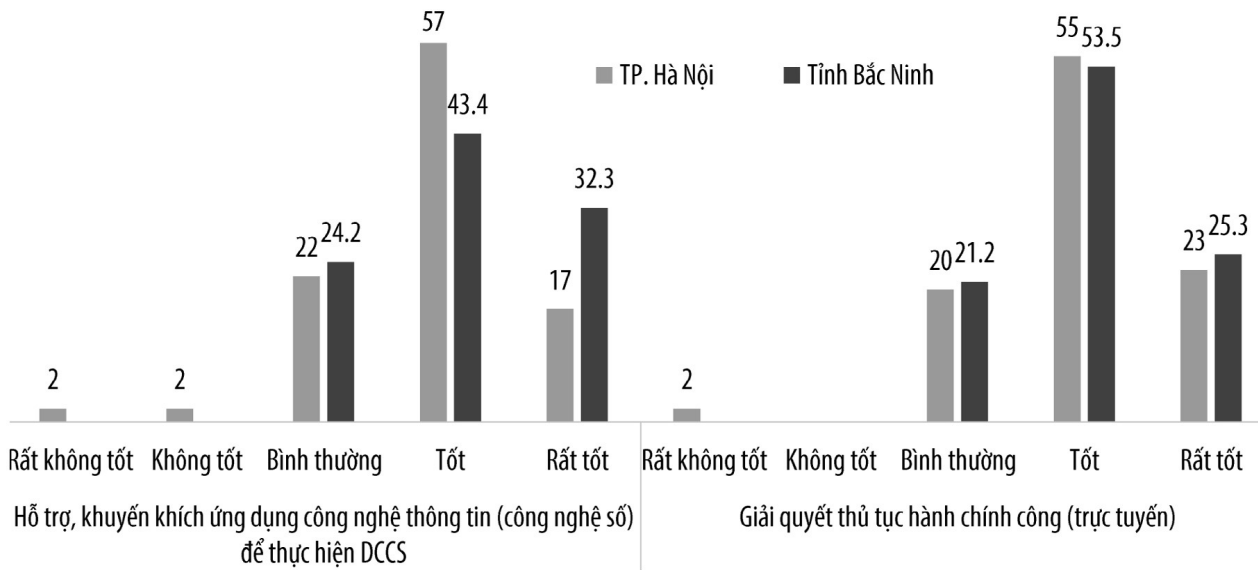
Một số chức trách, nhiệm vụ liên quan đến dân chủ cơ sở	Đánh giá	Địa phương	
		TP. Hà Nội	Tỉnh Bắc Ninh
Đi thực tế tại cơ sở để nắm thực tiễn, lắng nghe ý kiến của người dân	Rất không tốt	2.0	0.0
	Không tốt	0.0	5.1
	Bình thường	23.0	21.2
	Tốt	56.0	43.4
	Rất tốt	19.0	30.3
Triển khai đa dạng phương thức tương tác, nắm thông tin từ người dân (hotline, nhóm Zalo, Facebook, v.v.).	Rất không tốt	2.0	0.0
	Không tốt	0.0	5.1
	Bình thường	19.0	21.2
	Tốt	50.0	43.4
	Rất tốt	29.0	30.3
Xem xét, giải quyết và trả lời kịp thời khiếu nại, tố cáo, kiến nghị của công dân	Rất không tốt	2.0	0.0
	Không tốt	0.0	3.0
	Bình thường	18.0	21.2
	Tốt	66.0	46.5
	Rất tốt	14.0	29.3
Giám sát giải quyết khiếu nại, tố cáo, phản ánh, kiến nghị của nhân dân	Rất không tốt	2.0	0.0
	Không tốt	0.0	1.0
	Bình thường	18.0	26.3
	Tốt	65.0	44.4
	Rất tốt	15.0	28.3
Xem xét, giải quyết và trả lời kịp thời kiến nghị của Ban Thanh tra nhân dân, Ban Giám sát đầu tư của cộng đồng	Rất không tốt	2.0	0.0
	Không tốt	0.0	2.0
	Bình thường	21.0	26.3
	Tốt	58.0	41.4
	Rất tốt	19.0	30.3

Nguồn: Khảo sát của nhóm nghiên cứu

dân chủ ở cơ sở năm 2022 nhấn mạnh: “*Hỗ trợ, khuyến khích ứng dụng công nghệ thông tin, khoa học - kỹ thuật, trang bị phương tiện kỹ thuật và bảo đảm các điều kiện cần thiết khác cho việc tổ chức thực hiện dân chủ ở cơ sở phù hợp với tiến trình xây dựng chính quyền điện tử, chính quyền số, xã hội số*”⁽⁹⁾. Kết quả khảo sát nội dung này cho thấy, có 74.9% cán bộ, công chức cho rằng hệ thống chính trị cơ sở đã thực hiện “tốt”,

“rất tốt” việc hỗ trợ, khuyến khích ứng dụng công nghệ thông tin để thực hiện dân chủ cơ sở. Tỷ lệ này ở việc giải quyết thủ tục hành chính công trên môi trường trực tuyến (điện tử) là 78.4%. Mức đánh giá “rất không tốt”, “không tốt” về các nội dung này đều dưới 5.0% (xem Biểu đồ 4).

Kết quả trên cũng phù hợp với Báo cáo Hiệu quả quản trị và hành chính công cấp tỉnh (PAPI)

Biểu đồ 4. Thúc đẩy và tận dụng công nghệ số để cải thiện và phát huy dân chủ cơ sở (%)

Nguồn: Khảo sát của Viện Lãnh đạo học và Chính sách công

do Chương trình Phát triển của Liên hợp quốc (UNDP) tại Việt Nam tiến hành. Theo UNDP, năm 2023, tỷ lệ người dân tiếp cận thông tin quốc gia và tin tức hoạt động của các cấp chính quyền qua Internet là 75.2% tại Thành phố Hà Nội và 72.5% tại tỉnh Bắc Ninh. Đây là kết quả tích cực, minh chứng cho nỗ lực của hệ thống chính trị cấp cơ sở của 2 địa phương trong việc tận dụng công nghệ số để từng bước cải thiện, thu hút người dân tham gia nhiều hơn vào đời sống chính trị - xã hội.

Tuy nhiên, Biểu đồ 4 cũng cho thấy Hà Nội có tỷ lệ đánh giá hoạt động ứng dụng công nghệ số thực hiện dân chủ cơ sở và cung ứng dịch vụ công trực tuyến ở mức “rất không tốt”, “không tốt” cao hơn so với Bắc Ninh, lần lượt là 4.0% và 2.0% dù mức chênh lệch không cao (xem Biểu đồ 4).

Hoạt động của một số tổ chức ở cấp cơ sở thể hiện quyền làm chủ của nhân dân là Ban Thanh tra nhân dân và Ban Giám sát đầu tư của cộng đồng. Ở cả Hà Nội và Bắc Ninh, cấp xã đều thành lập 2 Ban này và đã thực hiện tương đối tốt, nhiệt tình, trách nhiệm trong tham gia giám sát các dự án xây dựng công cộng ở cộng đồng.

Một số hạn chế trong hoạt động của các Ban này là thiếu kinh phí hoạt động, các thành viên của Ban hoạt động nhiệt tình nhưng trình độ chuyên môn về xây dựng, tài chính chưa được trang bị đầy đủ. “Ban Thanh tra nhân dân và Ban Giám sát đầu tư ở cộng đồng hoạt động có hiệu quả, phát huy đầy đủ nhiệm vụ. Tuy nhiên, hiện nay không có phụ cấp dành cho các thành viên do vậy không khuyến khích được người dân tham gia” (Nam, 33 tuổi, Thành phố Hà Nội, công chức Tư pháp, Ủy ban nhân dân phường).

4. Một số hàm ý và khuyến nghị chính sách

Từ kết quả nghiên cứu ở Thành phố Hà Nội và tỉnh Bắc Ninh, chúng tôi đề xuất một số giải pháp nhằm thực hiện tốt hơn dân chủ cơ sở như sau:

Một là, chính quyền cấp tỉnh cần tổ chức nhiều hơn các hoạt động tập huấn, tuyên truyền nhằm nâng cao nhận thức về vai trò của cấp cơ sở, kỹ năng thực hiện dân chủ cơ sở cho đội ngũ lãnh đạo, quản lý, công chức ở cơ sở, thành viên các thiết chế tự quản ở cộng đồng như Ban Thanh tra nhân dân, Ban Giám sát đầu tư của cộng đồng. Có thể thí điểm xây dựng “kho học liệu số trực

Đại biểu tham dự hội nghị trực tuyến phổ biến, quán triệt Luật Thực hiện dân chủ ở cơ sở và các văn bản liên quan tại điểm cầu Bắc Ninh _ Ảnh: bacninh.gov.vn

tuyến về dân chủ cơ sở” bao gồm sách, báo, video, infographic, bài giảng, mô hình hay v.v. về thực hiện dân chủ cơ sở. Những tài liệu này được cập nhật thường xuyên trên trang thông tin điện tử của Ủy ban nhân dân cấp huyện, Cổng dịch vụ công trực tuyến của tỉnh, hoặc mở thêm tính năng trên ứng dụng VNeID, v.v. Qua đó, cán bộ, đảng viên có thể tìm hiểu, học tập khi cần thiết.

Chính quyền thường xuyên tổ chức trao đổi, tọa đàm nhằm chia sẻ kinh nghiệm giải quyết, xử lý các tình huống phát sinh, nhất là đối với các vấn đề “nóng”, “nổi cộm” trong thực hiện dân chủ cơ sở giữa các cơ quan, đơn vị, tổ chức tại địa phương với nhau và với các địa phương khác.

Hai là, đội ngũ cán bộ, công chức trong hệ thống chính trị cơ sở và các thiết chế tự quản của nhân dân như: Ban Thanh tra nhân dân, Ban Giám sát đầu tư cộng đồng cần chủ động nắm bắt tình hình dư luận, tư tưởng của người dân, nhất là đối với các vấn đề phức tạp, được nhân dân đặc biệt quan tâm. Người đứng đầu ở các thôn, tổ dân

phố, Ban Công tác Mặt trận, các đoàn thể cần tăng cường đi cơ sở lắng nghe ý kiến của người dân. Đặc biệt, cần khai thác tối đa tính năng “lắng nghe dư luận” được thiết kế trên Cổng thông tin Trung tâm điều hành thông minh (IOC) của các địa phương. Tại Hà Nội, ứng dụng “Công dân Thủ đô số - iHanoi” vừa được ra đời, cần được khai thác, phát huy tối đa công năng của nó. Lãnh đạo các cấp cần theo dõi thường xuyên để xử lý và ứng phó kịp thời.

Ba là, Hội đồng nhân dân tỉnh, huyện khi phê duyệt ngân sách hàng năm, cần dành khoản ngân sách thỏa đáng phục vụ hoạt động triển khai pháp luật dân chủ cơ sở, bao gồm cả kinh phí cho bồi dưỡng, tập huấn chuyên môn, nghiệp vụ, phụ cấp... cho Trưởng thôn, Tổ trưởng tổ dân phố; Ban Thanh tra nhân dân, Ban Giám sát đầu tư ở cộng đồng dựa trên đề xuất của các tổ chức này và của Mặt trận Tổ quốc cấp xã.

Bốn là, chính quyền cấp huyện chỉ đạo cấp xã chủ động khắc phục điểm yếu trong mỗi

quan hệ phối hợp giữa các bộ phận của hệ thống chính trị ở cơ sở. Hàng năm, Đảng ủy xã, phường cần có nghị quyết, chỉ thị tăng cường lãnh đạo thực hiện dân chủ cơ sở. Ủy ban nhân dân cùng Mặt trận Tổ quốc và các tổ chức chính trị - xã hội cần phối hợp hành động trong triển khai mục tiêu, nhiệm vụ bảo đảm dân chủ cơ sở tại địa phương.

Năm là, Chính phủ cần rà soát, điều chỉnh một số bất cập tại Nghị định số 59/2023/NĐ-CP. Một số điểm cụ thể đã chỉ ra trong nghiên cứu. Ví dụ,

khoản 1, Điều 3, cần điều chỉnh cách diễn đạt, quy định lại về mối quan hệ giữa Trưởng thôn, Tổ trưởng tổ dân phố với Trưởng ban và Ban Công tác Mặt trận.

Sáu là, Hà Nội và Bắc Ninh nghiên cứu, thí điểm *bộ chỉ số dân chủ ở cơ sở*. Một bộ chỉ số tốt có thể đo lường và đánh giá hàng năm, giúp chỉ ra địa phương nào thực hiện tốt, địa phương nào chưa tốt, tốt đến đâu, tốt ở nội dung nào, chưa tốt ở nội dung nào. Qua đó, có giải pháp thực hiện tốt hơn trong các năm tiếp theo ❖

Bài viết này dựa trên kết quả hợp tác nghiên cứu giữa Viện Lãnh đạo học và Chính sách công (Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh) và Viện Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) Việt Nam.

(1), (2) Đảng Cộng sản Việt Nam (2011), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI*, Tập I, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, tr.84-85, tr.10.

(3), (4) Đảng Cộng sản Việt Nam (2021), *Văn kiện Đại hội Đại biểu toàn quốc lần thứ XIII của Đảng*, Tập I, Nxb. Chính trị quốc gia - Sự thật, Hà Nội, tr.173, tr.88-89.

(5), (6) Đảng ủy xã Hát Môn (2024), *Báo cáo tình hình thực hiện Luật Dân chủ ở cơ sở*, Hà Nội, tr.5, tr.4-5.

(7) Chính phủ (2023), *Nghị định số 59/2023/NĐ-CP ngày 14/8/2023 của Chính phủ quy định chi tiết một số điều của Luật Thực hiện dân chủ ở cơ sở*, Hà Nội.

(8) Đảng ủy phường Cổ Nhuế 2 (2024), *Kết quả lãnh đạo, chỉ đạo, triển khai Luật Thực hiện dân chủ ở cơ sở trên địa bàn phường Cổ Nhuế 2*, Hà Nội.

(9) Quốc hội (2022), *Luật Thực hiện dân chủ ở cơ sở năm 2022*, Hà Nội, khoản 5, Điều 8.

Tài liệu tham khảo:

1. CECODES, RTA & UNDP (2024), *Chỉ số Hiệu quả quản trị và hành chính công cấp tỉnh ở Việt Nam (PAPI): Đo lường từ kinh nghiệm thực tiễn của người dân, năm 2023*, Báo cáo nghiên cứu chính sách chung của Trung tâm Nghiên cứu phát triển và Hỗ trợ cộng đồng (CECODES), Công ty Phân tích Thời gian thực (RTA) và Chương trình Phát triển Liên hợp Quốc (UNDP), Hà Nội, Việt Nam.

2. Đảng ủy xã Mộ Đạo (2024), *Báo cáo tình hình thực hiện Luật Dân chủ ở cơ sở tại xã Mộ Đạo, Bắc Ninh*.

3. Phạm Văn Đức và Bùi Nguyên Khánh (2019), “*Dân chủ và thực trạng thực hiện dân chủ những năm qua*”, Trang thông tin Hội đồng Lý luận Trung ương, tại: <https://hdl.vn/vi/nghien-cuu-trao-doi/dan-chu-va-thuc-trang-thuc-hien-dan-chu-nhung-nam-qua.html>, ngày 09/10/2019.

4. Thị ủy Quế Võ (2024), *Kết quả thực hiện dân chủ cơ sở từ năm 2020 đến năm 2024*, Bắc Ninh.

5. Thomas Meyer và Nicole Breyer (2007), *Tương lai của nền dân chủ xã hội*. Nxb. Lý luận chính trị, Hà Nội.